

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

غزال رعنا

(پله پله تا ملاقات خدا)

صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را
که سر به کوه و میانان تو داده ای ما را

ابو الفضل یغمائی

اخلاق ۱

بهار ۱۳۸۶

غزال رعنا

ابوالفضل یغمائی

ناشر: انتشارات میراث ماندگار

صفحه آرای: ناصر صفری

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول (تابستان ۱۳۸۶)

چاپ: کوثر

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

سرآش آمار

انتشارات میراث ماندگار

یغمائی، ابوالفضل. ۱۳۳۰ -

غزال رعنا: پله پله تا ملاقات خدا / ابوالفضل یغمائی. - قم: میراث ماندگار، ۱۳۸۶.

۲۷۲ ص.

شابک ۹۷۸ - ۹۶۱ - ۲۹۵۹ - ۰۰ - ۶ - ۹۷۸ - ۹۶۱ - ۲۹۵۹ - ۰۰ - ۶ - ISBN 978 - 964 - 2959 - 00 - 6

نهرستوبیسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. اخلاق اسلامی. ۲. خودسازی (اسلام). الف. عنوان. ب. عنوان: پله پله تا ملاقات خدا.

۲۹۷ / ۶۱

BP ۲۹۷ / ۸۱

دفتر فروش:

انتشارات مشهور / میراث ماندگار

قم: خیابان ارم / پاساژ قدس / طبقه آخر - پلاک ۱۸۴ / ص. پ ۳۳۹۶ - ۲۷۱۸۵ / تلفن ۷۸۳۱۶۴۶ - ۷۸۳۷۴۶۱

دفتر مرکزی: خیابان سمیه / کوچه ۲۴ / پلاک ۴۱۸ / تلفن: ۷۸۳۱۶۴۶ / فاکس: ۷۷۳۰۳۶۵ - ۷۷۳۰۳۵۱

مشهد: چهارراه شهداء / پشت باغ نادری / پاساژ آینه / طبقه اول پلاک ۳۰۶ / تلفن: ۲۲۴۴۱۴۴

اصفهان: مرکز فرهنگی گلستان شهدای اصفهان / همراه: ۰۹۱۳۳۰۹۷۴۱۷ - ۰۹۱۳۳۱۵۵۵۱

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۷	 پاکی، هدف بزرگ پیامبران

بخش ۱ فصل اول

۱۳	 ضرورت اخلاق
۱۴	 مبانی نظام اخلاقی اسلام
۱۶	 هدف نظام اخلاقی اسلام
۱۷	 جایگاه نظام اخلاقی اسلام

فصل دوم

۱۹	 مزایای نظام اخلاقی اسلام
۲۱	 مزایای نظام اخلاقی اسلام
۲۱	 ۱. تحول در اخلاق
۲۲	 ۲. واقع بینی
۲۳	 ۳. توجه به ابعاد وجودی انسان
۲۴	 نفس انسان و کارکردهای آن
۲۴	 نفس اماره
۲۵	 نفس نوازه
۲۶	 نفس منتهیه
۲۷	 نفس مطمئنه
۲۷	 ۴. اعتدال
۳۰	 ۵. پیوند اخلاق با عبادت
۳۲	 ۶. تقوا به مثابه رکن اخلاق
۳۵	 ۷. عزت نفس
۳۷	 ۸. داشتن الگوی تربیتی
۴۰	 ۹. ثبات و انعطاف در امور اخلاقی
۴۱	 ۱۰. جامعیت نظام اخلاقی اسلام

بخش ۲ فصل اول

۲۳	گوهرهای شب چراغ (قدرت مجزب)
۲۳	آدم‌ها و آدم‌نماها
۲۳	برتری انسان
۲۵	گوهرهای شب چراغ
۵۸	آدم‌ها و آدم‌نماها
۶۰	برتری انسان

فصل دوم

۶۳	آزادی معنوی
۶۳	تجسم اعمال
۶۳	انتخابگری
۶۳	آزادی معنوی
۶۸	قدرت و مسئولیت
۷۳	قدرت و انتخاب
۷۶	تجسم اعمال
۷۸	انتخابگری، مهم‌ترین ویژگی

بخش ۳ فصل اول

۸۱	محدودیت‌ها:
۸۱	۱. وراثت
۸۱	۲. محیط طبیعی و جغرافیایی
۸۱	۳. تاریخ و عوامل زمانی
۸۱	۴. محیط اجتماعی
۸۳	محدودیت‌های انسان
۸۳	۱. وراثت:
۸۶	ژن در روایات
۸۸	الف) تغییر وضع ژن‌ها:
۹۰	ب) وراثت از اجداد گذشته:
۹۴	ج) پیامدهای ژن
۱۰۰	رسالت پیامبران
۱۰۳	۲. محیط طبیعی و جغرافیایی (طبیعت):
۱۰۳	الف) طبیعت چیره بر انسان:
۱۰۷	ب) انسان چیره بر طبیعت:
۱۱۶	ج) هماهنگی انسان با طبیعت:

۱۱۸.....	۳. تاریخ و عوامل زمانی:
۱۱۹.....	۴. محیط اجتماعی:
۱۲۰.....	تأثیر منش‌ها:
۱۲۸.....	گسترده‌ی تغییر منش:
۱۳۴.....	تأثیر فرهنگ:
۱۳۸.....	تأثیر آسیب‌های اقتصادی، فقر:
۱۴۱.....	ج. نقش قضا و قدر الهی:

فصل دوم

۱۴۳.....	تأثیر محیط از نظر آیات و روایات
۱۴۳.....	تأثیر صفات انسان بر سرنوشت خویش
۱۴۳.....	تحول انسان‌ها
۱۴۵.....	تأثیر محیط در آیات قرآن و روایات
۱۵۱.....	تأثیر صفات انسان بر سرنوشت خویش
۱۵۵.....	تحول انسان‌ها

فصل سوم

۱۶۵.....	قابلیت تغییر اخلاق از نظر آیات و روایات
۱۶۵.....	طغیان علیه محدودیت‌ها
۱۶۷.....	قابلیت تغییر اخلاق از نظر آیات و روایات
۱۷۱.....	دلایل طرفداران عدم تغییر اخلاق
۱۷۲.....	پاسخ
۱۷۴.....	طغیان انسان علیه محدودیت‌ها و حصارها
۱۷۵.....	اثرگذار و اثرپذیر
۱۸۷.....	مشاهده اعمال

بخش ۴

فصل اول

۱۹۵.....	پایه‌های قدرت
۱۹۵.....	آیا خود را می‌شناسیم
۱۹۵.....	فوائد خودشناسی
۱۹۷.....	پایه‌های قدرت
۱۹۸.....	آیا خود را می‌شناسیم؟
۲۰۱.....	فوائد خودشناسی

فصل دوم

۲۱۱.....	خودشناسی مقدمه خودسازی
۲۱۱.....	روح انسانی و روح حیوانی
۲۱۱.....	ارزش‌های انسانی

۲۱۱	زندگی باطنی
۲۱۲	خودشناسی مقدمه خودسازی
۲۱۷	روح انسانی و نفس حیوانی
۲۲۱	ارزش‌های انسانی
۲۲۷	زندگی باطنی

فصل سوم

۲۳۳	ظهور استعدادها
۲۳۳	خود را چه می‌سازیم؟
۲۳۳	علائم صفای درون (از نظر دانشمندان)
۲۳۳	چکیده کتاب
۲۳۵	ظهور استعدادها
۲۳۶	آثار نامرئی جنایت
۲۳۶	آزردن شوهر
۲۳۷	خرس آدم‌نما
۲۳۸	بوی تعفن گوشت نجس
۲۳۹	آتش در یخ
۲۴۲	خود را چه می‌سازیم؟
۲۴۹	برخی از علائم و نشانه‌های برخورداری از صلح و صفای درون
۲۵۹	چکیده‌ها
۲۶۱	فهرست کتاب‌ها
۲۶۳	فهرست آیات
۲۶۵	فهرست روایات
۲۶۷	فهرست اشخاص
۲۷۱	فهرست امکنه

مقدمه

پاکی، هدف بزرگ پیامبران

مردی عرض کرد: یا رسول الله! دین چیست؟ پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: حسن خلق^۱

بزرگترین هدف پیامبران تهذیب و تزکیه، پاکی و پرورش نفوس انسان‌ها بوده است.

خدا در قرآن کریم می‌فرماید: «خدا بر مؤمنین منت نهاد، که رسولی از خودشان را در میان خودشان برانگیخت، تا آیات خدا را بر آنان تلاوت کند و نفوسشان را تزکیه نماید»^۲.

۱. محجة البیضاء، ج ۵، ص ۸۹

۲. لقد من الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا من انفسهم يتلوا عليهم آياته ويزكيهم. آل عمران / ۱۶۴

موضوع تعلیم و تربیت، آن قدر مهم بوده که هدف ارسال پیامبران قرار گرفته، و خدای متعال در این باره پیر بیندگانش مبت نهادیده است. شخصیت فردی و اجتماعی، سعادت یا شقاوت دنیوی و اخروی انسان به این موضوع بستگی دارد که چگونه خویشتن را ساخته و می سازد. به همین جهت خودسازی برای انسان یک امر حیاتی و سرنوشت ساز محسوب می شود. پیامبران آمدند تا راه خودسازی و پرورش و تکمیل نفس را، به انسانها بیاموزند و در این امر حیاتی و سرنوشت ساز، رهنما و مددکارشان باشند. پیامبر آمدند تا نفوس انسانها را از رذائل و اخلاق زشت و صفات حیوانیت، پاک و منزه سازند و فضائل و مکارم اخلاق را پرورش دهند. پیامبران آمدند تا به انسانها درس خودسازی بیاموزند، و در طریق شناخت اخلاق زشت و کنترل و مهار کردن امیال و خواسته های نفسانی یار و مددکارشان باشند، و با تحذیر و تخویف، نفوسشان را از بدی ها و زشتی ها پاک و منزه سازند. آمدند تا نهال فضائل و مکارم اخلاق را در نفوس پرورش دهند و شکوفا سازند و با رهنمود و تشویق و ترغیب یار و مددکارشان باشند.

پیامبر اکرم فرمود: «من مبعوث شدم تا مکارم اخلاق را در نفوس به اتمام برسانم»^۱

امام صادق علیه السلام فرمود: خدای متعال پیامبرانش را به مکارم اخلاق برگزید، پس هر کس که مکارم اخلاق را در خودش یافت، خدای را بر این نعمت بزرگ سپاس گوید، و هر کس که نفس خویش را فاقد مکارم اخلاق یافت، به درگاه خدا تضرع و زاری کند و مکارم اخلاق را از او بخواهد.^۲

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: اگر فرضاً به بهشت امید نداشتیم و از آتش دوزخ

۱. عن النبی صلی الله علیه وآله انه قال: انما بعثت لانکم مکارم الاخلاق - مستدرک / ج ۲، ص ۲۸۲

۲. قال ابو عبد الله علیه السلام: ان الله تبارک و تعالی غرض الانبیاء بمکارم الاخلاق، فمن کانت فیه فلیحمد الله علی ذلك، و

من لم یکن فلیتضرع الی الله ولیستله - مستدرک / ج ۲، ص ۲۸۳

نمی ترسیدیم و به ثواب و عقاب هم عقیده نداشتیم، باز هم سزاوار بود که در جستجوی مکارم اخلاق باشیم، زیرا مکارم اخلاق راه پیروزی و سعادت می باشند.^۱

امام محمد باقر علیه السلام فرمود: کامل ترین مؤمنین، از جهت ایمان، کسی است که اخلاقش بهتر باشد.^۲

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در قیامت چیزی را در نامه عمل نمی گذارند که افضل از حسن خلق باشد.^۳

پیامبر اسلام فرمود: بیشترین چیزی که امت من به وسیله آن داخل بهشت می شوند، تقوی الهی و حسن خلق می باشد.^۴

مردی خدمت رسول خدا رسید و عرض کرد: یا رسول الله دین چیست؟ فرمود: حسن خلق. مرد رفت و از طرف راست حضرت برگشت و عرض کرد: دین چیست؟ فرمود: حسن خلق. باز رفت و از طرف چپ برگشت و عرض کرد: دین چیست؟ فرمود: حسن خلق. بعد از پشت سر آمد و عرض کرد: دین چیست؟ حضرت به او نگاه کرد و فرمود: آیا نمی فهمی؟ دین عبارتست از اینکه غضب نکنی.^۵

اسلام نسبت به اخلاق عنایت خاصی داشته است، و به همین جهت در قرآن آیات اخلاقی، به مراتب بیشتر از آیات احکام، دیده می شود. حتی

۱. قال امیر المؤمنین علیه السلام: لو کنا لانرجو جنة ولا نخشى ناراً ولا نواباً ولا عقاباً لکان بیننا ان نطلب مکارم الاخلاق فانها مما تدل علی سبیل النجاة - مستدرک / ج ۲، ص ۲۸۳

۲. عن ابی جعفر علیه السلام قال: ان اکمل المؤمنین ایماناً احسنهم خلقاً - کافی / ج ۲، ص ۹۹

۳. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: ما یوضع فی میزان امرئ یوم القیامة افضل من حسن الخلق - کافی / ج ۲، ص ۹۹

۴. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: اکثر ما تلج به امتی الجنة تقوی الله و حسن الخلق - کافی / ج ۲، ص ۱۰۰

۵. جاء رجل الی رسول الله علیه وآله من بین یدیه فقال: یا رسول الله ما الدین؟ فقال: حسن الخلق. ثم اتاه من قبل یمینه فقال: یا رسول الله ما الدین؟ فقال: حسن الخلق. ثم اتاه من قبل شماله فقال: ما الدین؟ فقال: حسن الخلق. ثم اتاه من

وراءه فقال: ما الدین؟ فالتفت الیه فقال: اما تفقه؟ هوان لاتغضب - محجة البیضاء / ج ۵، ص ۸۹

داستان‌های قرآن هم، غالباً هدف اخلاقی دارند. شما در کتب حدیث، هزاران حدیث اخلاقی می‌یابید، که اگر از موضوعات دیگر بیشتر نباشد، کمتر هم نیست. نویدها و ثواب‌هایی که برای اخلاق نیک ذکر شده، از ثواب‌هایی که برای سایر اعمال ذکر شده کمتر نیست، و تحذیرها و کیفرهایی که برای اخلاق زشت بیان شده از سایر اعمال کمتر نیست. بنابراین اخلاقیات اساس اسلام را تشکیل می‌دهند و نباید آنها را در درجه دوم احکام دین، و اسباب آرایش و زیبایی دینداران محسوب بداریم. اگر در احکام، امر و نهی داریم در اخلاق هم امر و نهی داریم. اگر در احکام تشویق و ترغیب و ثواب یا تحذیر و تخویف و کیفر داریم در اخلاقیات نیز همین امور را داریم. چه فرقی با هم دارند؟ پس ما اگر طالب سعادت و کمال هستیم نمی‌توانیم نسبت به اخلاقیات بی‌عنایت باشیم. نمی‌توانیم واجبات اخلاقی را به بهانه اینکه واجبات اخلاقی هستند ترک کنیم و منهیات اخلاقی را به عنوان اینکه محرّمات اخلاقی هستند انجام دهیم.

در این مجموعه اخلاقی، تلاش شده است، آموزه‌های اخلاقی، از آیات شریفه قرآن کریم و روایات معصومین علیهم‌السلام، به همراه گفتاری از دانشمندان و صاحب نظران علم اخلاق، تربیت، مشاوره و روان‌شناسی، به شیوه‌ای جدید، در دسترس همگان، به خصوص جوانان قرار گیرد، تا همه از مآندهای آسمانی کتاب مقدس بهره‌مند، و از کوثر کلام پیامبر اکرم و ائمه معصومین سیراب گردند. به امید روزی که همه مردم به اخلاق الهی متخلّق گردند.

خرداد ۱۴۲۷ ه‍.ق

مطابق ۱۳۸۵/۱۰/۱۸ ه‍.ش

قم المقدسه، ابو الفضل یغمائی گلستانی